

Татјана Јанковић

ОГЛЕДАЊЕ У ВЕНЕЦИЈИ

Моје видно поље обухвата зграде на Тргу Сан Марко, велике и мале лавове са крилима, Мост уздаха и високи параван око Цркве Св. Марка. Стојим усред разгледнице из Венеције и све ми делује познато, чак блиско, осим погледа на цркву. Лака провидна завеса, осликана античким стубовима и луковима, меко се таласа под неприметним ветром, као да је положена на воду. Радује ме тај детаљ којим стварна Венеција одступа од инсценираних фотографија за туристе, мада ни у овоме нема одступања од основних принципа њене заводљивости. Кроз тканину се назире строга геометрија металних цеви скеле – мршави удови манекенке.

Крећем левом обалом, пратим путоказе са натписом *Add' Academia*. Мој циљ је сасвим немарно изабран – према наметнутом диктату места која се морају видети, а који сада и овде готово једва чујем. Оно што заправо желим јесте да се крећем, као по бескрајном врту, где нема погрешних скретања, слепих колосека, осећаја изгубљености. Врт је створен за уживање, сваки његов кутак доноси радосно откриће лепоте. Како се људи уопште изгубе у Венецији? Можда дођу у њу поневши са собом своје рачунање времена, планирање кретања, одређивање циљева... Онда је лако изгубити се, чак промашити читаву Венецију, доживљавајући је као град уместо као врт.

На излазима из уских пролаза отварају се *piazze*, уличице се уливају у тргове уоквирене високим зидовима, без тераса и балкона. Зграде делују пусто, упркос гостољубиво раскриљеним зеленим и тамноплавим прозорским капцима. Тако тихо изгледају куће у којима више нико не живи или живе само старци. Да ли овде све убрзано стари, рађа се, ако се овде ишта рађа, већ остарело? Тек офарбане фасаде за једну је-

дину ноћ увуку воду и почну да се круне... Како је чудно што овде долазе младенци!

На жицама развученим испод прозора и између наспрамних зидова око канала суши се веш. Рукави и ногавице не мирују у ваздуху – славодобитне заставе свакодневице. У призору веша на жици има нечег питомог, налик на мирис тек печеног хлеба. Жица за веш је конач којим се овај град држи за стварност. Њоме нас Венеција уверава да живи, не да само постоји, као музеј.

Не верујем јој, али се не осећам преварено. Песма гондолијера, цвеће у прозорима – све је овде позоришна представа, маскенбал једног града који се костимира ради подилажења публици. Исти глумци мењају костиме, сцене се понављају у бескрајној игри завођења. Све је представа, али ми то не смета да уживам. Цвеће у прозорима није мање лепо зато што је део сценографије, нити су гондоле мање грациозне. Лепота постоји или не постоји, повод за њен настанак не угрожава је. Ако одгурнем у страну знање о томе зашто има толико цвећа, остаће само лепота цвећа.

И туристи играју своју улогу шкљоцајући апаратима пред накинђуреном Венецијом. Бродски пише да би радије умро него дошао овамо током лета, кад је навала туриста. Долазио је искључиво зими. Зимску Венецију је волео и присвајао, летњу презирао. Туристи су му одузимали обожавани град, док је зими осећао интензивније припадање Венецији. Како детињасто и посесивно! И заљубљено, самозаљубљено.

* * *

Пратећи путоказе према Академији пролазим кроз лавиринт излога високе моде. Излози су уређени једноставно – једном лутком или паром одевеним у одговарајућу одећу и опремљеним модним детаљима са истом етикетом. Женска лутка држи ташну, мушка је опасана каишем... Венеција се обогатила и подигла своје палате захваљујући трговини. Да ли је та трговина робом са Истока – која припада давно прошлим временима – достојанственија, достојнија Венеције од савремених излога у подножју старих зидова? Зашто трговина парфемима, ташнама, ципелама, хаљинама понижава, док трговина свилом и зачинима слави и уздиже? Променио се само облик трговине.

Излози сувенирница начичкани су маскама, фигурицама и накитом од стакла. *Оригинал мурано* пише. Исто пише и у излозима на острву Мурано. Острво покушава да заштити своје име, Венеција да га присвоји. Све што је лепо припада Венецији, као украдени коњи Св. Марка, као Атинине главе од белог камена, као ко зна шта све. Лепо-

та не припада, она постоји. Лепоту треба напуштати и враћати јој се, заборавити на њу да би се поново открила, изгубити је да би се заувек имала. Онако како се има само оно што се нема и не може изгубити...

Наједном ми у свести искрсава сасвим заборављена гондола у стану породичне пријатељице. Стоји на повлашћеном месту – на трпезаријској лакираној комоди. Не сећам се шустикле под њом, више *осећам* да је морала бити ту, уштиркана и крута као тај чамац, који није смео да се додирне – знала сам то, није било потребе да ми се каже. На једном крају стајао је, заустављен у замаху, крхки гондолијер са шеширићем, у пругастој, морнарској мајици. Испод шешира није имао лице, само глатку површину. Наспрам њега клупица – празна, као и кабина. Никога није превозио... Све заједно, упадљиво јефтино, од пластике, било би само још један мртав сувенир, да није било лампица. Црвена, жута и зелена окца оживљавала су кад год би се гондола повезала са стужом. На прамцу је висила само једна светиљка – црвена. Остале су осветљавале кабину. Заправо су осветљавале њену празнину. И управо је та обасјана празнина била мера моје прве жудње за Венецијом...

Мали пластични гондолијер превозио је до мене дугих 30 година овај тренутак у којем сада постојим.

* * *

Приближавам се мосту код Академије и простор се све више отвара.

Изненађују готово пусти тргови. Очекујем да је Венеција испуњена туристима у близини сваке чувене локације, па и ове. У углу, поред факултетске зграде, шћућурила се мала цвећара. Њени стаклени зидови одају је само одблеском, готово сасвим заклоњени висећим саксијама са ћутљивим бокорима црвених цветова и здравозеленим листовима. Прилазим да погледам изблиза то цвеће које сам овде, до сада, уочавала само високо у прозорима дуж канала.

Ту су углавном мушкатле, јаркоцрвене, и жбунасте лозице посуте ситним белим цветићима. Густо зеленило кључа у саксијама и кипи из њих. Каранфили на дугачким стабљикама, код нас занемарени, сасвим засењени ружама, овде извирују из дубоких ваза. Венеција и цвећем одражава дух заустављеног времена. Да ли су и врста и боја цвећа у прозорима одређени некаквом градском уредбом о гостољубивости?

Мост код Академије није упечатљив као Ријалто. (Док обликујем ову реченицу, послушкујем реч *Ријалто* и схватам да ми је блиска. То више није далеки, безлични мост који припада једном граду. Промакао ми је тренутак у којем се то зближавање догодило...) Академијин мост

је од дрвета и метала. Сасвим је проходан, бар по средини, за разлику од Ријалта запоседнутог туристима. Уз његове бокове туристи позирају другим туристима. Заправо, сви позирају будућим самима себи.

Обраћам се једном младом кинеском пару да ме фотографише. Кинескиња пажљиво преузима мој апарат, пита ме за упутство како да га употреби. Нема у томе незнања и неупућености, већ неке одговорности према важном тренутку, овом сада и оном који следи, код куће. Показује ми два снимка која је направила, пита да ли сам задовољна. Њен сапутник се заинтересовано нагиње над апаратом, процењује да ли су снимци успели. *It's perfect*, кажем. Кинескиња је несигурна, нуди ми да понови.

Заиста је у реду, какогод било, јер све што желим од те фотографије јесте да видим себе изван себе, онакву каква сам у овом тренутку видљива другима, спољном свету. У том смислу би били довољни и сами обриси. Потребно ми је неко место, предмет, биће – чврста, непомицна тачка – у односу на које могу да одредим себе у Венецији. Себе у непрестаном кретању, у преливању. Овде сам сама, без ичега што ме одређује. Да је са мном чак и површни познаник, постала бих, бар делом, оно што тај други види у мени, од мене и око мене. Могла бих да будем серија фотографија у Венецији.

* * *

Продужавам према Цркви *Santa Maria della Salute*, држећи се правца, без отварања мапе. На крају тунела низ који идем уочавам један њен *скулп* – део беле опеване фасаде. Верујем да је то баш она, иако се у Венецији лепе грађевине од светлог камена, а посебно црквене, налазе на сваком кораку. Када се поглед на њу сасвим отвори, увиђам да заиста личи на богато набрану балску хаљину која се слива до саме воде.

Степеник Санта Марије је први камен Венеције на који седам. Топао је, од јутра изложен сунцу – бео, углачан, пријатељски камен. Ова страна Канала је спокојнија. Људи се крећу лагано, застају испод степеништа, осврћу се, као да нешто очекују. Имам утисак да заправо желе исто што и ја – да проведу неко време ту, изван кретања и изван времена. И даље сам у Венецији, а ипак сам се мало измакла из ње. Као да је поново *видим* кроз неку од књига...

У хладу и полумраку унутрашњости цркве скулптуре зраче муклом белином. Све су у меким превојима, који не изневеравају спољашњост зграде. Њена ренесансна платна у супротности су са скулптурама – тамна, замрачена дугачким брадама и шиљастим шеширима. На улазу стоји знак са прецртаним фото-апаратом, али се и овде са свих стра-

на чује шкљоцање. Објективи уз зујање истежу своје црне вратове. Њихово киклопско око гута скулптуре и широка осликана платна на зидовима.

* * *

Први дворцац у који улазим је Дуждова палата. Споља изгледа као грађевина коју је дух из чаробне светиљке по вољи господара спустио на воду. Унутра је пријатна свежина под осликаним таваницама тешким од гипсаних украса. Тежина избија и из намештаја од мрачног, резбареног дрвета. Поново сам дете у туђој кући које жели да дотакне сваки предмет, да увуче прсте у свако удубљење, као да ће тек онда сви ти предмети постати стварни и живи. Или ће дете постати стварно.

Дуго посматрам углачане дрвене рукохвате на клупама уза зид. Тражим у њиховим превојима трунчицу прашине стару неколико векова. Мој ум оживљава жену са крпом у руци, у мекој обући бешумних ђонова. Ако пустим машти на вољу, жена је у црној једноставној хаљини на копчање, опасана белом кецељом са рембрантовским карнером. Жена стара неколико векова...

Из собе у собу, из собе у собу... Не покушавам да запамтим било шта, да на било шта обратим посебну пажњу. Јадни туристи! Јадни пребрзо засићени сунђери! Они уморним покретима подижу своје апарате, своје одложене погледе, шкљоцају и шкљоцају, чак и онда кад више ни сами не могу да поднесу тај звук.

У последњим собама постоји још само празно, тврдоглаво ходање. Објективи мирују на грудима као полегли перископи.

* * *

Музеј Корер је женствен. Женски дух је изражено присутан и без невидљиве крпе. Префињена принцеза Сиси озрачила је сваки кутак својим бићем. Живе, меке боје, посвећеност светлу и тону просторије, склад између облика и намене нарушавају једино старачке флеке на огледалима. Зашто су их задржали? Кома су оне потребне, као некакав печат времена, знак аутентичности? Рестаурирају се слике, намештај, зидови, а остављају састарела огледала...

У једном се зауставља мој лик, не знам како, чувала сам се да се то не деси. И наравно, то тамо нисам ја. Поред тога што и иначе у било којем огледалу нема мене, у ово се не уклапа ни мој кишни мантил, моја пуштена коса, боја мог кармина... – тамносмеђе мрље преко свега. Снимак из другог живота.

Повремено погледам кроз прозор. Волела бих да са неког од њих угледам себе тамо на Тргу. То би већ било огледање.

У једном од мушких простора, тамном од тешког дрвета, тешком од обимних књига китњастог, рељефастог повеза, стоје два велика глобуса. Изазивају нелагодност – глобуса су два, а свет је један. Овако приказан делује сведено на играчку коју је лако покренути, завртети око осе попут чигре. Застрашујуће...

У просторији је и малобројна група посетилаца које предводи водич. Уместо у експонате, посетиоци гледају у лице водича. О најупадљивијим предметима он има времена тек да исприча по једну занимљивост која стаје у проширену реченицу, пре него што поведе групу даље. О глобусима каже да их је користио Марко Поло. Скупина се излива у следећу собу, као да се пресипа из једног суда у други. Глас водича јењава. Чекам да сасвим утихне.

Гледам свет Марка Пола – чудесан је и обећавајућ, у густим нијансама сепије, углачан додирима, блистав од жудње за путовањем. Замишљам прсте како лутају тим светом, покрећу га и заустављају. Он их мами да га опет покрену, да покрену себе око Земљине кугле – лопте која позива на игру са самим собом – неистраженим светом.

* * *

На бродићу према станици Сабиони поново се враћам Бродском, сахрањеном на острву Сан Микеле. Желео је да *умре* у Венецији, не да *лежи мртшав* „са погледом на Венецију”. Умрети испуњен лепотом, као фон Ашенбах, није ни приближно једнако томе да се буде сахрањен у лепом окружењу. Жеља да се умре у Венецији заправо је жеља да се не умре или да се умре неосетно, утопљен у лепоти, да се угаси као што се гаси видљиви свет пуким склапањем очију, а отвара онај унутрашњи, невидљиви.

Смрт није у Венецији. Она је протерана на Сан Микеле, опасана зидом од црвене цигле, затворена у карантин као куга. У овом тренутку, све што желим у вези с тим острвом јесте да кружим око њега, свесна да у том заобилажењу оно прераста у ону закључану собу у бајкама од које ми је дат кључ, али ми није дозвољено да у њу уђем...

Посматрам како се лагано, као да клизе по води, удаљавају блиске контуре торњева и купола. Јасне линије тихо се утапају у акварел и читав призор постаје још једна слика Венеције.